

Teckningar från *The expression of the emotions in man and animals* av Charles Darwin.

Teckningar 1-2 av Mr Wood och 3-4 av Mr Riviere.

Bilderna återges med tillstånd från John van Wyhe ed. 2002-. The Complete Work of Charles Darwin Online. (<http://darwin-online.org.uk/>)

Kolla på djuren!

Text: Britt-Marie Lidesten

Många har hund eller katt hemma, men filmer på Youtube är också ett bra alternativ för att studera djurens beteenden – en spännande uppgift för både yngre och äldre elever.

Charles Darwin intresserade sig inte bara för evolution. Han studerade även djurens beteenden och jämförde med människans. 1872 gav han ut skriften *The expression of the emotions in man and animals*. Det är en lättläst text som innehåller fantastiska illustrationer och beskrivningar av djurs och människors beteenden. Hela boken finns att läsa på Darwin online, se länken *Publications* där alla skrifter listas i kronologisk ordning. Använd inställningen *Text & Image view* för att samtidigt kunna läsa texten och se foton av bokens originalsidor.

Några av teckningarna från boken finns ovan. Vilka känslor tror du att katterna och hundarna visar? Titta på kroppshållningen, svansen, munnen, öronen och pälsen.

Katten till vänster kryper ihop mot marken, lägger öronen bakåt, ser ut att piska med svansen och fräsa ilsket. Den gör sig beredd på fajt och försöker kanske skrämman iväg en grannkatt som kommit in på reviret.

Katten till höger gör sig så stor som möjligt, skjuter rygg, pälsen står rakt upp, svansen hänger nedåt, öronen ligger bakåt och det ser ut som den fräser. Enligt bildtexten i skriften är det en hund som gör katten så skräckslagen.

Bilden till vänster på nästa sida visar en hund som står lite framåtlutad, svansen och öronen

står upp, mankhåren har rest sig, tänderna är blottade och den verkar morra hotfullt. Enligt bildtexten i skriften närmar sig hunden en annan hund med fientliga avsikter.

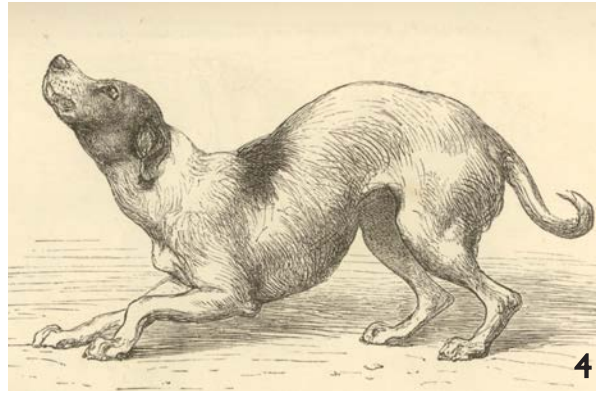
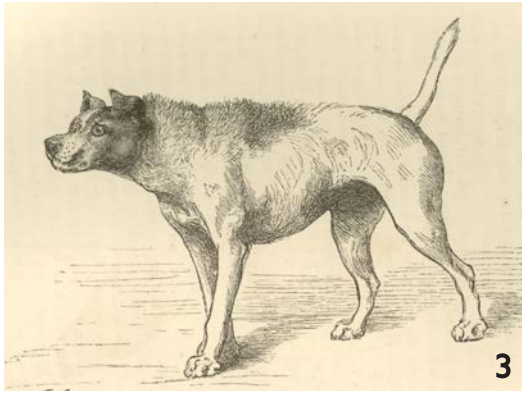
Ovan till höger syns en hund vars kroppshållning visar på ödmjukhet och tillgivenhet. I ett citat från sidan 11 i Darwins skrift står det "But man himself cannot express love and humility by external signs, so plainly as does a dog, when with drooping ears, hanging lips, flexuous body, and wagging tail, he meets his beloved master".

Kroppspråket signalerar vilka känslor djur och människor upplever och det är spännande att försöka förstå och tolka. Finns det signaler som är likartade hos djur och människor? Till exempel upplevs en stirrande blick som hotfull av hundar och katter, såväl som av människor.

Genom att lära oss mer om djurens beteenden kan vi även bli mer uppmärksamma på hur vi själva och andra människor betar oss.

Övningar

Många elever har husdjur hemma eller i närmiljön som de kan studera, men det finns också bra filmer på Youtube som alla kan ta del av. Den här artikeln ger några idéer till hur man kan studera och jämföra typiska beteenden hos vilda djur och husdjur. För att få en gemensam upplevelse kan man gärna börja med att titta på en bra naturfilm tillsammans med eleverna. Medan filmen visas ska eleverna försöka lägga märke till hur djuren uppför sig och notera det som händer. Prata sedan med eleverna om hur djuren visar reaktioner med sitt kroppspråk.

Vargar och hundar

Ett par exempel på filmer att utgå från visar beteenden hos vargar:

1. *Wolf Hunting – Attenborough – Life of Mammals – BBC*. 3.56 min.

Exempel på frågor att fundera över:

- Hur kan människan kommunicera med vargar?
- Hur uppför sig vargarna i en flock när de träffas?
- Hur visar vargarna att det finns en rangordning inom flocken? (Endast alfaparet fortplantar sig och det finns separata hierarkier hos hanarna respektive honorna.)
- Hur går det till när vargar jagar?

2. *Mitt i naturen_I vargens spår 2004-03-24*
Cirka tio minuter i början är mest intressanta.

Exempel på frågor att fundera över:

- Hur markerar och upprätthåller vargar (och hundar) sitt revir?
- Beskriv kroppsspråket hos vargar som slåss.

Det kan vara svårt att hitta bra, illustrativa filmer för att jämföra med hundens beteenden, men elever som har erfarenhet av hundar kan säkert komplettera med att beskriva hur hundar uppför sig i olika situationer. Vi rekommenderar inte att elever söker fritt på nätet efter filmer på hund och varg då vissa sökresultat kan vara olämpliga för barn.

Lodjur och katter

Tama katter och vilda lodjur har mycket gemensamt och det finns många bra filmer med både katter och lodjur på Youtube. Välj ut filmer eller låt eleverna själva leta. Låt eleverna föra protokoll över olika kroppsuttryck hos djuren samtidigt som de ser filmerna.

Studera kattarnas kroppsspråk. Hur ser öron, svans och kroppshållning ut? Hur låter de? Finns det något annat djur på filmen som påverkar kattens beteende och hur reagerar i så fall djuren? Intressant att studera är exempelvis djur som vi tolkar som att de är glada, aggressiva, ledsna, rädda, trygga och osäkra eller visar underkastelse eller dominansbeteende.

Exempel på sökord på Youtube (engelska ord ger fler sökträffar än svenska):

- Cats fighting
- Cats hunting (BBC)
- Cats scared
- Cats angry
- Cats meet dogs

Låt eleverna dramatisera beteenden hos djuren genom att visa med kroppsrörelser. Hur visar människor motsvarande beteenden?

Några förslag på filmer:

1. Filmer som bland annat visar jagande lodjur: Vinnarfilmen från Mitt i naturen 2013 av Lars Karlsson: *Lodjur på sorkjakt*.

Filmen *Lodjur* av Gunnar Fernqvist. Filmen finns på www.lansstyrelsen.se. Sök internt på *Violgubbar och kornknarrar. Arbetsmaterial*.

2. Skansen har lagt ut flera filmer i serien *Vilda nordiska djur – Skansenfilmer*, www.skansen.se. Se filmen *Lodjursungar*, som visar lekbetaende.

Integrera med teknik

Integrera gärna studierna av djurens beteenden med teknikämnet och bygg ”rörliga djur”, se Teknik tillsammans, Rörliga djurmodeller. Centrum för tekniken i skolan (www.liu.se/cetis/).

Referenser

The expression of the emotions in man and animals.
Charles Darwin. Darwin online (<http://darwin-online.org.uk/content/frameset?pageseq=1&itemID=F1142&viewtype=side>)

Det finns många böcker om beteenden hos hundar och katter och inte minst går det att hitta bra material på Internet och Youtube.

På Svenska kennelklubbens hemsida, www.sk.se, finns pdf-filen Beteendedefinitioner: Beteende- och personlighetsbeskrivning hund. (Använd interna sökfunktionen.)

Nedanstående böcker har skrivits av Per Jensen, professor i etologi vid Linköpings universitet:

1. Hunden som skäms: Myt eller sanning? Natur och Kultur. 2014
2. Hundens språk och tankar. Natur och Kultur. 2011
3. The ethology of domestic animals. CABI Publishing. 2009